

Polónyi István

**A munkaerő-piacra orientált
felsőoktatási minőség-biztosítás**

**Felsőoktatási fejlesztési és felsőfokú szakképzési
konferencia
2006. Május 24**

A felsőoktatási minőség

A felsőoktatás 21. századi gazdasági, társadalmi illeszkedését azzal lehetne leginkább jellemezni, hogy a tömegesedést követően **a felsőoktatás az akadémiai szerepkörből egyre inkább gazdasági szereplővé, a gazdaság szerves részévé válik.**

A felsőoktatás esetében ki/mi a fogyasztó?

- - a hallgató

- de egyes nézetek szerint az információs aszimmetria miatt az intézmények jobban tudják, hogy mi kell a hallgatóknak,
- részint a hallgatók nem, vagy csak részben fizetnek a felsőoktatási szolgáltatásért.

A felsőoktatás fogyasztója

- - **a hallgató és**

- - **a gazdaság, a munkaadók.**

- Ez a kiterjesztés több szempontból is indokolható.

- felsőoktatási szolgáltatásban a fentebb említett hallgatói információs hiány ellensúlyozására
- a felsőoktatási szolgáltatás nem egyszerűen csak az oktatás, - igen jelentős súlyt képvisel a felsőoktatási szolgáltatásban a kutatás, fejlesztés, innováció, szolgáltatás.

Minősegbiztosítás – akkreditáció vs piac

Az **akkreditáció**

- alapelve a szféra **folyamatelvű önminősítése**, amely a klasszikus humboldti egyetem értékeire épül,
- az akkreditáció az egyetemi autonómiát úgy próbálja átmenteni, hogy az akkreditációs testületek **a felsőoktatási szféra autonóm testületei, - kisebb-nagyobb kormányzati kontrollal,**
- az akkreditáció alapvetően **akadémiai értékeket minősít**, - a gazdaságtól, a piactól értékei messze esnek tőle.

A másik póluson áll **a piac,**

- egy tökéletes piacon és teljesen individualizált társadalomban a minősegbiztosításra semmi szükség nincs, **a vevők racionális és szuverén döntése ugyanis ki fogja szelektálni a rossz minőséget** nyújtó termelőt, illetve szolgáltatót
- de minél monopolizáltabbak a termelők, és minél bonyolultabb a termék, szolgáltatás (tehát minél nehezebb és drágább a vevői informáltság, és minél akadályozottabb a választás szabadsága) annál inkább szükség van olyan rásegítő szervezetekre, mint a fogyasztásvédelem, vagy valamilyen szervezett minőségvédelem.

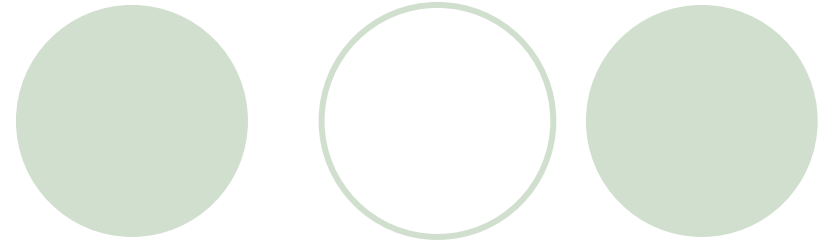
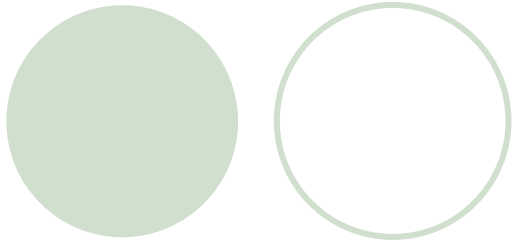
A felsőoktatás minőségi indikátorai

- **Alkalmazhatóság (employability)** legelterjedtebb definíció szerint azt a *valószínűséget jelöli, amellyel egy frissen végzett hallgató munkahelyet talál.*
- **Input indikátorok** az oktatási tevékenység *személyi* és *tárgyi feltételeiről* nyújtanak információt
- **a belső hatékonyság indikátorai.** a *tanulmányok átlagos időtartama*, a *lemorzsolódási ráta* és a *végzési ráta*
- **a külső hatékonyság indikátorai** a *végzettek munkanélküliségi rátája*, a *kongruens elhelyezkedés*, a *munkakeresés időtartama* a végzés időpontjától számítva.
- **a hallgatói elégedettség mutatói**
- **szubjektív kongruencia mutatók**, az *elhelyezkedett hallgató mennyire érzi magát kompetensnek munkahelyén*, mennyire készítette fel az oktatási rendszer leendő munkájára.

Az új felsőoktatási minőségbiztosítási rendszer

Az új felsőoktatási minőségbiztosítási rendszer elemei:

- Az akkreditációs politika helyett/mellett **minőségpolitika**, azaz az **állami/kormányzati minőségbiztosítási politika és szervezet kialakítása**.
- Ennek keretében erőteljes **minőségi orientáció megvalósítása** (részint motivációval: minőségi díj, kiválósági díj, részint tanácsadással, standardok, ajánlások kidolgozásával)
- A felsőoktatási rendszerből eddig hiányzó **intézményi minőségbiztosítási eljárások és szervezeti feltételek kialakítása**.

***Egy empirikus vizsgálat néhány
eredménye***

Kérdőíves vizsgálat

- A kérdőíves felmérés során arra kerestünk választ, hogy *a gazdaság szereplői a felsőoktatás különböző – a minőségbiztosítás során indikátornak tekintett, vagy tekinthető – jellemzői közül melyeket, milyen mértékben tartanak fontosnak*
- **A kérdőív.**
 - A vállalat ágazati hovatartozásának, telephelyének, alkalmazotti létszámának, cégformájának és tulajdonviszonyainak azonosítása mellett 14 kérdést tartalmazott.
 - A kérdőív 81 – több kérdéscsoportba sorolt - indikátornak a felsőoktatás minőségére gyakorolt hatásának súlyát – illetve a vállalatok ezekre vonatkozó preferenciáit – igyekezett mérni.
 - Emellett azt is igyekezett megtudni, hogy a vállalatok melyik minősítő fórumot tartják relevánsnak.
 - Végül a vállalatok humántevékenységének tudatosságát s a felsőoktatással való kapcsolatának szorosságát igyekezett feltárni két kérdés.
- A kérdések kialakítására részint *vállalati szakemberekkel folytatott előzetes konzultációk alapján*, részint pedig a különböző felsőoktatási minősítési rendszerek indikátorainak áttekintése után került sor
- A kérdéscsoportok a következő témákat ölelték fel: *a jelentkezők sajátosságait, a kar, s az oktatók jellemzőit, a hallgatók jellemzőit, a hallgatói vélemények szerepét, a végzetek társadalmi, gazdasági beilleszkedésének jellemzőit, az intézmények jellemzőit*
- **A minta.** A kérdőívet *203 vállalattal illetve szervezettel* sikerült kiöltetni. Meghatározó részük jogi személyiségű vállalkozás. A minta több nem reprezentatív, - a viszonylag kis elemszám, valamint a teljes vállalati sokaságtól való jelentős, s nem is korrigálható eltérés miatt. Ennek ellenére vizsgálat alkalmasak arra, hogy gazdasági szférának a felsőoktatási minőséggel kapcsolatos elvárásait feltárja.

A vállalatok és a felsőoktatás kapcsolata

- A vállalat és a felsőoktatás kapcsolatát firtató kérdésre
 - a cégek **16 %** válaszolta azt, hogy ***semmilyen kapcsolata nincs a felsőoktatással,***
 - **36%-a** azt, hogy ***távoli, laza kapcsolata*** van,
 - 34 % azt, hogy közepes, és végül
 - 14 % azt, hogy szoros a kapcsolata a felsőoktatással.
- Tehát a cégek ***52 %-ának semmilyen, vagy távoli laza kapcsolata van a felsőoktatással.***
- Egy korábbi vizsgálat ugyanezekre a kategóriákra 60%-ot mutatott ki.
- Tehát – amennyiben megengedjük magunknak az általánosítást, a két vizsgálat alapján mintegy 300 vállalat véleménye alapján – azt mondhatjuk, hogy a ***hazai felsőoktatás és a vállalkozások között az esetek több mint felében semmilyen, vagy csak távoli laza kapcsolata van.***

Ki minősítsen?

- Az egyik legfontosabb kérdés azt igyekezett megtudni, hogy ***a vállalatok az oktatáspolitikai aréna melyik szereplőjének felsőoktatás-minősítését fogadják el leginkább ?***
- Az elfogadottság a következő rangsort adta:
 1. ***A gazdasági szféra szereplőiből létrehozott testület ,***
 2. ***A Tudományos Akadémia ,***
 3. ***A gazdasági szféra és a minisztérium képviselőiből létrehozott testület ,***
 4. ***A hallgatók ,***
 5. A felsőoktatási intézmények közös szervezetei
 6. Független szervezetek, folyóiratok stb.
 7. A minisztérium
 8. A intézmények önmagukat

A minőség legfontosabb indikátorai

- A 81 indikátort a kapott átlagpontoszámok alapján sorba rendezve a következő rangsort kapjuk:

- 1. Az oktatott tananyag korszerűsége***
- 2. A munkaadók elégedettsége***
- 3. Az oktatás gyakorlati orientáltsága***
- 4. A tanulók kedvező véleménye az előadások színvonaláról***
- 5. A végzettek elégedettsége***
- 6. A gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező oktatók aránya a kar oktatói között*
- 7. Az éles gyakorlati problémák aránya a tananyagban*
- 8. A hallgatók képességei*
- 9. A kar tudományos elismertsége*
- 10. A hallgatók motiváltsága*
- 11. A tanulók kedvező véleménye az oktatókról*
- 12. A hallgatók vállalati gyakorlati lehetőségei*
- 13. A hallgatók gyakorlati tapasztalatai*
- 14. Az oktatás szervezettsége*
- 15. Az oktatásba bevont gyakorlati szakemberek aránya*

A minőség legfontosabb indikátorai 2

- A magyar és a külföldi tulajdonú cégek preferencia-sorrendje néhány vonatkozásban különbözik. A különbség abban áll, hogy
 - a **külföldi tulajdonú cégek nagyobb jelentőséget** tulajdonítanak
 - a felsőoktatási intézmények és az oktatók gazdasági szférához fűződő kapcsolatainak, valamint
 - a hallgatók gyakorlati tapasztalatainak.
- A különböző alkalmazotti létszám-kategóriákba tartozó vállalatok preferenciái is közel állnak. A különbségek hogy
 - a **kisebb vállalatok nagyobb jelentőséget tulajdonítanak**
 - az oktatásba bevont gyakorlati szakemberek arányának,
 - a **közepes vállalatok**
 - a hallgatók vállalati gyakorlati lehetőségeinek,
 - a **nagy cégek pedig**
 - az oktatás szervezettségének és a tanulók oktatókról alkotott kedvező véleményének
- A szektor szerint
 - a **mezőgazdasági cégek nagyobb jelentőséget tulajdonítanak**
 - a szakmai szervezetek, és
 - a tudományos testületek elégedettségének, valamint
 - a tanulmányi versenyen elért eredményeknek.
- **Az ipari és a szolgáltatási szféra cégei viszont**
 - a kar tudományos elismertségét, valamint
 - az oktatásba bevont gyakorlati szakemberek arányát, továbbá
 - az oktatás szervezettségét preferálják.

A minőség legkevésbé fontos indikátorai

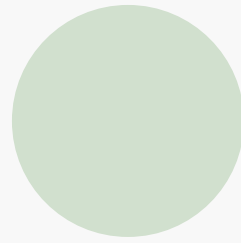
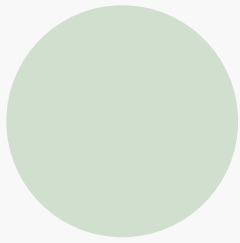
- a 15 **legkevesebb pontot kapott indikátort**, akkor több olyan tényezőt találunk, amelyek az akadémiai minősítés esetében fontos szerepet játszik:
 - 66. **A sokat idézett oktatók aránya** a kar oktatói között
 - 67. **A gazdaság szereplőitől kapott támogatások**
 - 68. A hallgatói önkormányzatok elégedettsége
 - 69. A gazdasági gyakorlattal bekerülő tanulók aránya
 - 70. **A végzést követő három éven belül elhelyezkedők aránya**
 - 71. A felsőoktatási intézménynek a saját végzettjeihez fűződő kapcsolatai
 - 72. A végzetek között a „menő” vállalkozók aránya
 - 73. **A lemorzsolódók aránya az elsőévesek között**
 - 74. A társadalmi, vállalati ösztöndíjjal bekerülő tanulók aránya
 - 75. A végzést követően azonnal más szakirányban továbbtanulók aránya
 - 76. A végzetek között a legmagasabb állami kitüntetéssel elismertek aránya
 - 77. **A végzést követően doktori képzésben továbbtanulók aránya**
 - 78. Az adományozó alumnusok átlagos aránya
 - 79. **A végzést követő három év után inkongruens módon foglalkoztatottak aránya**
 - 80. A sok órát tartó oktatók aránya a kar oktatói között
 - 81. A végzetek között a vezető politikusok aránya

A hallgatók véleményének fontossága

- Arra a kérdésre, hogy **mennyire fontos a tanulók véleménye** az intézményről illetve az oktatásról:
 - **A vállalatok 78%-a a nagyon fontos és fontos válaszlehetőség valamelyikét jelölte meg, s**
 - mindössze 3 % jelölte a nem igazán fontos válaszlehetőséget, és
 - senki nem jelölte be az egyáltalán nem fontos válaszlehetőséget.
- A **külföldi tulajdonú vállalkozások 81%-a** gondolta a hallgatók véleményét **nagyon fontosnak** vagy elég fontosnak, míg
- a **magyar tulajdonúaknak 77%-a** – (ezen belül a nagyon fontos válasz viszont a magyar tulajdonú vállalatoknál volt több).
- **A legkisebb vállalatok preferálták legkevésbé a hallgatók véleményét,** de ezek esetében is 73% volt a nagyon fontos és elég fontos válaszok aránya.
- Ugyanakkor a legnagyobb cégek esetében volt legnagyobb a nem igazán fontos válaszok aránya, de ez az arány csupán 6 % volt.
- A hallgatói vélemények a szolgáltató szektor vállalatainak valamivel fontosabbak (a nagyon fontos és elég fontos válaszok aránya 79%), mint az ipari vállalatoknak (78%), - s legkevésbé fontos a mezőgazdasági vállalkozások számára (72%)

Konklúzió

- A vállalati szakemberek alapvetően a felsőoktatási képzés olyan indikátorait tartják a minőség szempontjából a **legfontosabbak**, amelyek a felsőoktatási képzés **gyakorlatorientáltságát jellemzik** (a munkaadók elégedettsége, az oktatás gyakorlati orientáltsága, a gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező oktatók aránya a kar oktatói között, az éles gyakorlati problémák aránya a tananyagban, a hallgatók vállalati gyakorlati lehetőségei, a hallgatók gyakorlati tapasztalatai, az oktatásba bevont gyakorlati szakemberek aránya).
- A **legfontosabb indikátorokhoz tartozik a hallgatók, ill. a végzetek elégedettsége** is (A tanulók kedvező véleménye az előadások színvonaláról, a végzetek elégedettsége, a tanulók kedvező véleménye az oktatókról). Fontos indikátorok a hallgatók képességei, és a a hallgatók motiváltsága, továbbá az oktatott tananyag korszerűsége, az oktatás szervezettsége. Szembe tűnő, hogy a legmagasabbra pontozott tizenöt indikátor között egy „igazi” akadémiai jellemző van (a kar tudományos elismertsége).
- **Általában – az az egyébként nem meglepő – végkövetkeztetést lehet megfogalmazni, hogy a vállalati megítélés szerint a felsőoktatás minőségét sokkal inkább az oktatás, az oktatók, a hallgatók és a tananyag gyakorlatorientáltsága mintsem az akadémiai ismérvek jelentik.**

Köszönöm

a

figyelmet